

Skolemad – en fedtholdig debat!

af Jens Ulrich, ph.d. & cand.mag.

lindehaver af konsulentfirmaet Agora Consult (www.agoracon.dk) og ansat ved læreruddannelse på University College Syd.

Artiklen bliver bragt i tidsskriftet "Hjemkundskab", november 2009

Skolemad er for alvor kommet på den skolepolitiske dagsorden. Børnene skal have sund og ernæringsrigtig mad, så de også kan være læringsparate efter klokken tolv. Men hvad med måden, der spises på? Hvad med selve måltidet? Inddrages dette aspekt også i debatten er der samtidig mulighed for at understøtte den dannelsesopgave, som er et centralt aspekt ved den danske folkeskoles virke.

Ernæringseksperterne har totalt sat sig på debatten om skolemaden. Det handler om vitaminer, fiber og fedme. Succeskriteriet for de mange velmenende skolemadsprojekter ser alene ud til at være, at børnene bliver mere læringsparate. Den rette kostsammensætning skaber de rette forudsætninger for læring. Sammenligningen til det industrialiserede landbrug er ikke langt væk. Vi må gå rationelt til værks, så vi får mest for pengene. Grisene, undskyld børnene, skal blot presses til den rigtige ernæring – det er der god bacon i!

I sig selv er der selvsagt ikke noget i vejen med at være opmærksom på, at skolemaden er både sund og nærende. Og selvfølgelig er det forkasteligt, at børnene kan købe kakaomælk og romkugler i skoleboden. Og det duer selvsagt heller ikke, at salget af pizzasnegle eksploderer, så frugten og de

andre gode råvarer må stå og rådne i bodens fjerneste hjørne.

Men hvor bliver hele diskussionen om selve måltidet af? Vores madkultur er ikke alene bestemt af den mad vi spiser. Den er også bestemt af den måde vi spiser på. Altså selve måltidets indretning. Og her er der virkelig noget at tage fat i på. Vi lever i en tid, hvor oplevelser er i centrum og hvor æstetikken bliver prioriteret som aldrig før. Tendenser, som på ingen måde har sat sig spor i debatten om skolemaden. Her er fokus alene rettet mod maden. Rammebetingelserne, selve måltidet, er slet ikke i fokus.

Skal børnene spise den sunde mad, så skal der også tænkes i rammer. Der skal tænkes i indretningen af gode rum for indtagelsen af maden. Der skal tænkes i tid, så maden ikke blot er noget, der skal overstås. Der skal tænkes i skabelsen af god dansk hygge, så måltidet bliver en positiv oplevelse.

Der kan alene argumenteres for at tænke rammer med baggrund i rent rationelle betragtninger: Skal børnene synes, at det er attraktivt at spise den sunde skolemad, så skal rammerne for indtagelsen af maden selvsagt også virke attraktive.

Men et endnu bedre argument for at tænke rammer er, at der herigennem kan sættes fokus på en af skolens kerneydelser. Som bekendt skal skolen ikke alene koncentrere sin indsats om at give eleverne faglige kundskaber og færdigheder. Skolens formål er også at danne eleverne, så de kan blive borgere i samfundet. Og her er måltidet, hvis man vel at mærke gennemtænker det, en fantastisk læringsplatform. Måltidet udgør så at sige den perfekte arena for et moderne dannelsesprojekt.

Men hvad er dannelse i et moderne samfund, og hvordan kan måltidet bidrage til et moderne dannelsesprojekt?

Tidligere handlede dannelse om at lære kongerækken og de fynske købstæder. Man skulle have indblik i egen kultur og tradition. I dag er dannelse blevet til selvdannelse. Det er ikke kulturel indsigt, men selvindsigt, der er i centrum. Vi jagter ikke kulturens grænser, men egne grænser. Det er selvudvikling og individuelle handlekompetencer, der er målet. Vi har på denne vis forladt en dannelsesforestilling, der var rettet mod det fælles og i stedet praktiserer vi en dannelsesforestilling, der alene har det enkelte individ i sigte.

En moderne dannelsesforestilling bør imidlertid balancere mellem disse to yderpoler. Hverken det fælles eller det individuelle kan stå alene som pejlemærket for en moderne dannelse. Balancegangen mellem det fælles og det individuelle bør i stedet stå centralt for det moderne dannelsesprojekt. Eleverne skal lære, at have blik for såvel deres egne præferencer som for de fælles samfundsmæssige normer og forventninger.

Og det er her måltidet kommer ind. Måltidet kan være et erfaringsrum, hvor den enkelte ikke fortaber sig i det store fællesskab, som i det gamle dannelsesbegreb, og hvor den enkelte heller ikke totalt mister blikket for det fælles, som det er tilfældet med forestillingen om selvdannelse. Der er altså tale om en dannelse til at begå sig i sociale og samfundsmæssige sammenhænge. Og ikke om en dannethed i den gamle Emma Gadske forstand.

Enhver hjemkundskabslærer ved, at måltidet er noget helt specielt. Sociologen Georg Simmel pegede for snart 100 år siden i sit lille essay om måltidet på, at det at spise sammen giver anledning til en helt unik

social erfaring. Vi kan nemlig sagtens høre det samme, vi kan se det samme og vi kan også lugte det samme. Men sådan er det ikke med maden. Vi kan ikke spise det samme, men vi kan spise sammen.

Måltidet udgør på denne vis en perfekt ramme for den erfaring, som et moderne dannelsesprojekt retter sig mod. I måltidet oplever vi at være såvel private som en del af noget fælles. Vi spiser sammen, uden at spise det samme. Vi er private i det fælles.

Og det er en privat sag at spise. Ser vi eksempelvis TV-transmissioner fra royale middagsselskaber, så slukker kameraerne efter velkomsten og før de kongelige går i gang med at spise. Det at spise er en så privat handling, at det vil virke intimiderende, hvis vi andre kigger med. Men samtidig er det at spise også et fælles anliggende. Den kirkelige menighed bekræfter eksempelvis sit fællesskab på symbolsk vis, når nadveren indtages i kirken om søndagen. Og, i den mindre højtidelige ende af skalaen, så er gæstebudet lørdag aften, når vennerne er inviteret til middag, selvsagt også et udtryk for at gøre det at spise til en fælles handling.

At spise et måltid sammen er altså både en privat og en fælles sag. Og denne balancegang er en vigtig dannelsesmæssig erfaring, som vi må tænke ind i skolemåltidet. Balancegangen mellem det private og det fælles må tænkes ind, når det besluttes om eleverne skal spise i klassen, i en fælles kantine eller blot når og hvor de hver især har lyst. Balancegangen skal også tænkes ind, når det besluttes, om eller hvordan skolen skal tilbyde en fælles madordning. Ligeledes bør det spille en rolle, når det besluttes, om spisefrikvarteret skal være på et kvarter eller en halv time. Ja, fortsæt selv listen af refleksioner.

Hvis der således sættes fokus på både skolemåltidet og skolemaden, kan der være medvirkende til at sikre, at skolens dannelsesmæssige opgave bringes i spil samtidig med at elevernes sundhed og læringsparathed sikres.